

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра історії, археології, інформаційної та
архівної справи

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва курсу	ІСТОРІОГРАФІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
Рівень вищої освіти, галузь знань, спеціальність, освітня програма	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський) Галузь знань: 03 «Гуманітарні науки» Спеціальність: 032 «Історія та археологія» Освітньо-професійна програма: «Історія та археологія»
Викладач	БОНДАРЕНКО Олександр Володимирович, доктор історичних наук, професор кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи
Контактний телефон	+38(066) 649-24-51
E-mail:	o.v.bondarenko.un@gmail.com
Обсяг та ознаки дисципліни	Обов'язкова дисципліна циклу професійної підготовки. Змістових модулів – 5. Форма контролю: іспит. Загальна кількість кредитів – 5; годин – 150; зокрема: лекції – 16 годин; практичні заняття – 32 години; самостійна робота – 102 години. Формат: очний (offline / face to face) / дистанційний (online). Мова викладання: українська. Рік викладання – 2024/2025
Консультації	Консультації проводяться відповідно до графіка, розміщеному в інформаційному ресурсі moodle.kntu.kr.ua; у режимі відео конференцій Zoom, через електронну пошту, Viber, за домовленістю
Пререквізити	Ефективність засвоєння змісту дисципліни «Історіографія історії України» значно підвищиться, якщо здобувачі вищої освіти попередньо опанували або паралельно з нею вивчають матеріал таких предметів, як: «Вступ до фаху та основи історичних досліджень», «Джерелознавство історії України», «Археологія та давня історія України», «Спеціальні історичні дисципліни» «Економічна історія України», «Історія української культури», «Історія України доби Середньовіччя», «Історія України модерної доби»

1. Мета і завдання дисципліни

Мета викладання дисципліни «Історіографія історії України» – формування у здобувачів вищої освіти компетентностей, пов'язаних з розумінням місця, значення та функцій історіографії у системі історичної науки як рефлексивної наукової дисципліни, покликаної з'ясувати проблематику історичних досліджень, репрезентативність актуалізованої джерельної бази, методологічні принципи історичного пізнання, форми і методи популяризації історичних знань.

Завдання дисципліни «Історіографія історії України»:

- з'ясування гносеологічної природи історіографічних знань;
- оволодіння категоріальним / понятійним апаратом української історіографії;
- виділення основних етапів розвитку історичної науки в Україні та української історіографії як її складової;
- висвітлення процесу виникнення і розбудови організаційної структури історичної науки в Україні;
- з'ясування специфіки провідних напрямів, течій та наукових шкіл в українській історичній науці;
- визначення місця наукової спадщини видатних українських учених в історіографічному процесі та соціокультурному житті суспільства.

2. Результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен набути таких компетентностей:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

- ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
- ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК 5. Здатність спілкуватися іноземною мовою.
- ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК 11. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Спеціальні компетентності:

СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

Програмні результати навчання:

ПРН 03. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 04. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 05. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 07. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

ПРН 08. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

ПРН 17. Знати основи запобігання корупції, суспільної та академічної доброчесності на рівні, необхідному для формування нетерпимості до корупції та проявів недоброчесної поведінки серед здобувачів освіти та вміти застосовувати їх в професійній діяльності.

Соціальні навички (soft-skills):

Здатність здійснювати професійну комунікацію, ефективно пояснювати і презентувати матеріал.

Здатність бути критичним та самокритичним. Здатність критично сприймати та аналізувати чужі думки й ідеї, шукати власні шляхи розв'язання проблеми.

Здатність генерувати нові науково-теоретичні та практично спрямовані ідеї (креативність).

Здатність діяти соціально, відповідально та свідомо.

3. Політика курсу та академічна доброчесність

Очікується, що здобувачі вищої освіти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлювати наслідки її порушення.

Під час організації освітнього процесу в Центральнотехнічному національному університеті здобувачі вищої освіти, викладачі та адміністрація діють відповідно до:

Положення про організацію освітнього процесу http://www.kntu.kr.ua/doc/doc/The_provisions_of_company_profile.pdf; Положення про організацію вивчення вибіркових навчальних дисциплін та формування індивідуального навчального плану ЗВО <http://www.kntu.kr.ua/doc/doc/vibir.pdf>; Кодексу академічної доброчесності ЦНТУ <http://www.kntu.kr.ua/doc/dobro.pdf>.

4. Програма навчальної дисципліни

Назва теми	Кількість годин		
	лекції	практичні заняття	самостійна робота
Тема 1. Вступ до курсу української історіографії. Об'єкт, предмет і завдання курсу. Місце і функції української історіографії в системі історичної науки. Категоріальний / понятійний апарат української історіографії. Основні етапи розвитку української історіографії як наукової дисципліни	2	4	12
Тема 2. Історичні знання у стародавній Україні-Русі. Фольклор як попередник історіописання. Південно-руські літописи як пам'ятки історіографії. Історичні знання у пам'ятках давньоруської літератури	2	4	12
Тема 3. Розвиток історичних знань на українських землях у XV – першій половині XVII ст. Західно-руські / білорусько-литовські та українські літописи XV – першої половини XVII ст. Історичне письменство XVI – першої половини XVII ст. Історичні знання у мемуарах, щоденниках і пам'ятках літератури XVI – першої половини XVII ст.	2	4	12
Тема 4. Розвиток історичних знань та історичної думки на українських землях у другій половині XVII – XVIII ст. Пізнє українське літописання. Народження українського історичного наративу. Антикварний напрям в українській історіографії. Історія у пам'ятках українського письменства.	2	4	12
Тема 5. Історична наука в Україні у першій половині XIX ст. «Історія русів» та її місце в українській історіографії. Український історичний наратив першої половини XIX ст. М. Максимович і початок науково-критичного вивчення історії України. Формування інфраструктури історичної науки в Україні та регіональних наукових осередків	2	4	12
Тема 6. Розвиток історичної науки в Україні у другій половині XIX – на початку XX ст. Основні напрями історичної науки в Україні. Розвиток інфраструктури історичної науки в Україні. Зміцнення джерельної бази історичної науки в Україні	2	4	12
Тема 7. Українська історична наука тоталітарної доби. Місце «Київської школи» М. Грушевського в українському історіографічному процесі. Утвердження марксистсько-ленінської історіографії в Радянській Україні. Історична наука в умовах догматичних теоретико-методологічних підходів радянської доби. Тематичні диктати й табу в радянській історіографії. Дослідницька діяльність М. Слабченка, О. Оглоблина, Н. Полонської-Василенко, М. Марченка, М. Петровського. Історична наука в добу «хрущовської відлиги». Дослідження І. Крип'якевича, В. Дядиченка, І. Гуржія, В. Голобуцького, Ф. Шевченка. Наукове дисидентство в історичній науці радянського періоду	2	4	12
Тема 8. Історична наука в незалежній Україні. Відродження традицій національної історіографії в Україні	2	4	18

Модернізація інфраструктури історичної науки. Методологічні пошуки та дискусії. Основні напрями історичних досліджень. Історична наука в українській діаспорі. Міжнародне співробітництво			
Усього	16	32	102

5. Система оцінювання та вимоги

Види контролю: поточний, рубіжний, підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю здобувачів, усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль.

Форма підсумкового контролю: сьомий семестр – іспит.

Рубіжний контроль успішності здобувачів вищої освіти проводиться під час проведення всіх видів аудиторних занять з усіх дисциплін в середині семестру та за тиждень до закінчення семестру.

Максимально загальна кількість балів, виділених для оцінки результатів під час одного рубіжного контролю робочою програмою навчальної дисципліни, при семестровому підсумковому контролі у формі іспиту – складає 30 балів.

Оцінку підсумкового семестрового контролю у формі іспиту становить сума балів за результатами рубіжних контролів та балів, набраних здобувачем вищої освіти при складанні семестрового іспиту. Загальна кількість балів, виділених на проведення семестрового іспиту робочою програмою навчальної дисципліни, складає 40 балів. Кількість балів, одержана здобувачем вищої освіти на іспиті, додається до результатів рубіжних контролів, що разом складає оцінку знань здобувача вищої освіти з навчальної дисципліни за 100-бальною шкалою та переводиться в оцінку за шкалою ЄКТС і національною шкалою («Відмінно», «Добре», «Задовільно», «Незадовільно»).

Рівень знань здобувачів вищої освіти за національною шкалою відповідає таким критеріям:

«відмінно» – здобувач вищої освіти досконало засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповіді, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

«добре» – здобувач вищої освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, аргументовано викладає його, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу;

«задовільно» – здобувач вищої освіти, в основному, володіє теоретичними знаннями з навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;

«незадовільно» – здобувач вищої освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, наукове мислення відсутнє, практичні навички не сформовані.

**Відповідність шкали оцінювання ЄКТС
національній системі оцінювання в Україні та ЦНТУ**

Оцінка за шкалою ЄКТС	Визначення	Оцінка		
		За національною системою (іспит, диференційований залік, курсова робота, проєкт, практика)	За національною системою (залік)	За системою ЦНТУ
А	ВІДМІННО – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5 (відмінно)	Зараховано	90 – 100
В	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	4 (добре)	Зараховано	82 – 89
С	ДОБРЕ – загалом правильна робота з певною кількістю грубих помилок			74 – 81
Д	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3 (задовільно)	Зараховано	64 – 73
Е	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії			60 – 63
FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	2 (незадовільно)	Не зараховано	35 – 59
F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота			1 – 34

Критерії оцінювання знань і вмінь здобувачів визначені **Положенням про організацію освітнього процесу в ЦНТУ** <https://kntu.kr.ua/file/content/424/polozhennia-pro-orhanizatsiyu-osvitnoho-protsesu-v-tsntu.pdf> (С. 28–35).

6. Рекомендована література

Основна література

- Багалій Д. І. Нарис української історіографії. Джерелознавство. Літописи. Київ: «ВУАН», 1923. Вип. 1. 138 с.
- Багалій Д. І. Нарис української історіографії. Джерелознавство. Літописи. Київ: «ВУАН», 1925. Вип. 2. 108 с.
- Бондаренко О. В. Міста Наддніпрянської України за імперської доби (1785–1917 рр.): історіографічний дискурс: монографія. Кропивницький: Видавець Лисенко В.Ф., 2021. 364 с.
- Брайчевський М. Вступ до історичної науки. К.: Видавничий дім «KM Academia», 1995. 168 с.
- Ващенко В. В. Лекції історії української історичної науки другої половини ХІХ – початку ХХ ст. (М. Костомаров, В. Антонович, М. Грушевський). Дніпропетровськ: ДДУ, 1998. 140 с.
- Грушевський М. С. Українська історіографія і Микола Костомаров. *Літературно-науковий вісник*. 1910. Кн. V Т. L. С. 209–225.
- Дорошенко Д. Огляд української історіографії. Державна школа: Історія. Політологія. Право. К.: Вид-во «Українознавство», 1996. 256 с.
- Зашкільняк Л. О. Сучасна світова історіографія. Посібник. Львів: ПАІС, 2007. 312 с.
- Калакура Я. Методологія історіографічного дослідження. Науково-методичний посібник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2016. 320 с.
- Калакура Я. С. Українська історіографія. Курс лекцій. К.: Генеза, 2012. 512 с.
- Касьянов Г. В. Сучасний стан української історіографії: Методологія та інституційні проєкти. К.: Генеза, 2004. 107 с.

12. Колесник І. І. Українська історіографія (XVIII – поч. XX століття). К: Генеза, 2000. 256 с.
13. Кондратюк К. Українська історіографія XIX – початку XX століття: основні напрями і концепції. Львів, 2002. 242 с.
14. Коцур В. П., Коцур А. П. Історіографія історії України. Чернівці, 1999. 520 с.
15. Масненко В. В. Історична думка та націотворення в Україні (кінець XIX – перша третина XX ст.). К., Черкаси: Відлуння-Плюс, 2001. 440 с.
16. Плохій С. Козацький міф. Історія та націотворення в епоху імперій / Авториз. пер. з англ. М. Климчука. К.: Laurus, 2015. 400 с.
17. Реєнт О. П. Сучасна історична наука в Україні: шляхи поступу. *Український історичний журнал*. 1999. № 3. С. 3–22.
18. Стельмах С. П. Історична наука в Україні епохи класичного історизму. XIX – початок XX століття. К.: Київський університет, 2005. 378 с.
19. Українська історіографія на зламі XX і XXI століть: здобутки і проблеми (ред. Л. Зашкільняк). Львів, 2004. 405 с.
20. Ясь О. Цивілізаційні дискурси світової та української історіографії : монографія / за наук. ред. О. О. Салати. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. 288 с.

Додаткова література

1. Бондар В. Сучасна українська історіографія: підсумки і виклики. *Історіографічні дослідження в Україні*. 2014. Вип. 25. С. 95–99.
2. Голиш Г. М. Історія історичної науки від найдавніших часів до кінця XIX століття [Текст]: підручник; М-во освіти і науки України, Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. Черкаси : Вертикаль, 2015. 258 с.
3. Данюк І. Народницькі та державницькі аспекти історичної концепції Михайла Грушевського в ракурсі історіографічних дискусій. *Вісник Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка. Українознавство*. 2001. Вип. 5. С. 59–63.
4. Іванко А. Б. Історики України XIX – XX ст. (нариси української історіографії). Кіровоград, 2001. 382 с.
5. Калакура Я. Цивілізаційні орієнтири новітньої української історіографії. *Історіографічні дослідження в Україні*. 2014. С. 23–37.
6. Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія. К: Інститут історії України НАН України, 2013. 566 с.
7. Кравченко В. Нариси з української історіографії епохи національного відродження (друга половина XVIII – середина XIX ст.). Харків: Основа, 1996. 376 с.
8. Марченко М. І. Українська історіографія (з давніх часів до середини XIX ст.). К.: Вид-во Київського ун-ту, 1959. 256 с.
9. Матях В. М. Проблема державотворення в Україні XVII – XVIII ст. у вітчизняній історичній науці другої половини XIX – початку XX століття. *Український історичний журнал*. 1998. № 3. С. 59–75.
10. Потульніцький В. А. Україна і всесвітня історія: історіософія світової та української історії XVII – XX століть. Київ: Либідь, 2002. 478 с.
11. Радько П. Г. Національні традиції державотворення в українській історіографії та політичній літературі XIX – XX ст.: концепції, ідеї, реалії. К., 1999. 388 с.
12. Санцевич А. В. Інститут історії України НАН України. Історіографічний нарис. К., 1998. 129 с.
13. Яремчук В. П. Українська історіографія: суспільно-політична історія: посібник. Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2017. 288 с.

Інформаційні ресурси

<http://exlibris.org.ua/> – Українська електронна бібліотека.

<http://izbornyk.org.ua/> – Ізборник: Історія України IX – VIII ст. Першоджерела та інтерпретації.

<http://lib-gw.univ.kiev.ua/> – бібліотека ім. М. Максимовича КНУ ім. Тараса Шевченка

<http://litopys.kiev.ua/> – Літописи, історія, культура.
<http://www.cossackdom.com/> – Козацтво XV – XXI ст.
<http://www.history.com.ua/> – Новини історичної науки.
<http://www.history.org.ua/> – Інститут історії України НАН України.
<http://www.info-library.com.ua/> – Електронна бібліотека підручників.
<http://www.litopys.org.ua> – Історія України IX – XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації.
<https://nlu.org.ua/article.php?id=146> – Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого.

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи.

Протокол №1 від 29 серпня 2024 року.